

Afrika Ülkelerinde Politik İstikrar ve Ekonomik Büyüme

Mine KALAY

Ar. Gör., Hacettepe Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü
minekalay@hacettepe.edu.tr

Dilek ÇETİN

Yrd. Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü
dilekcecin@kku.edu.tr

Öz

Bu çalışmanın amacı Afrika ülkelerinde politik istikrar ve ekonomik büyüme arasında nedensellik ilişkisinin olup olmadığının test edilmesidir. Politik istikrardaki bozulma sadece ekonomik büyümeyi değil aynı zamanda gelir dağılımı ve askeri harcamaları da etkilemektedir. Bu yüzden bu çalışmada politik istikrarsızlık, ekonomik büyüme, gelir eşitsizliği ve askeri harcamalar arasındaki ilişkilerin yönünü incelenecektir. 2000-2011 yıllarına ait 52 Afrika ülkesine ait Dünya Bankasının Afrika Gelişmişlik Göstergelerinden elde edilmiş panel data verisi ile Granger Nedensellik testi kullanılarak hipotez test edilmiştir. Test sonuçlarına göre ekonomik büyümeden politik istikrarsızlığa tek yönlü bir ilişki vardır. Politik istikrarsızlık gelir dağılımı ve askeri harcamaları doğrudan etkilerken ekonomik büyümeyi askeri harcamalar üzerinden etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: demokrasi, politik istikrar, gelir dağılımı, büyüme, Afrika

Political Stability and Economic Growth in Africa

Abstract

The main aim of this study is to analyze whether there is a causality relation between the political stability and economic growth. Deterioration in political stability has an effect not only on economic growth but also on income distribution and military expenditures. For this reason, in this study it is analyzed the relation among political instability, economic growth, income inequality and military expenditures. Granger Causality Test is used for the panel data which is constructed from World Bank's Africa Development Indicator for 52 African countries between 2000 and 2011. According to test results, there is one-way relation from economic growth to political instability. Political instability influence income distribution and military expenditures directly while it affects economic growth through military expenditures.

Keywords: democracy, political stability, income distribution, growth, Africa

1. Giriş

Demokrasiler diktatörlüklere göre daha mı hızlı büyümektedirler, kişisel özgürlüklerin ve demokratik kurumların varlığı iktisadi büyümeyi arttırmakta mıdır, yoksa kişisel özgürlüklerin ve demokratik kurumların iktisadi olmayan faydaları düşük büyüme pahasına mı elde edilebilmektedir gibi sorulara cevap arayan pek çok akademisyen vardır.

Alesina ve Perotti, bu sorulara cevap verebilmek için demokrasinin birbiri ile ilişkili ama birbirine özdeş olmayan iki tanımını yapmışlardır. Birinci tanım, demokrasiyi, düzenli, özgür ve rekabetçi (çok partili) seçimlere sahip bir ulus olarak tanımlamaktadır. İkinci tanım ise, demokrasiyi toplumun kullanabildiği kişisel ve iktisadi özgürlüklerin miktarına dayanarak açıklayan bir tanımdır. Alesina ve Perotti'ye göre bu iki tanım kesinlikle birbirine özdeş değildir. Çünkü, demokrasinin birinci tanımı açısından kesinlikle demokratik olmayan bazı diktatörlükler (Örneğin Güney Doğu Asya'nın 4 ejderi olarak adlandırılan Hong Kong, Kore Cumhuriyeti, Singapur, Tayvan ve Çin gibi) vatandaşlarına kişisel ve iktisadi anlamda çok sayıda haklar sunarak ikinci tanım açısından demokratik olabilmektedirler (Alesina ve Perotti, 1994, s: 352).

Alesina ve Perotti, öncelikle demokrasinin birinci tanımına odaklanarak, özgür, çok partili bir demokrasinin büyümeyi nasıl etkileyebileceği sorusuna cevap aramışlardır. Alesina ve Perotti'nin bu konudaki yorumları, politik özgürlükler ile birlikte çeşitli baskı gruplarının politik arenada ses sahibi olabilecekleri ve bu baskı gruplarının taleplerinin hükümetleri üretken harcamalardan ziyade bölüşüme dayalı politikaların büyüklüğünü arttırmaya zorlayacağı şeklindedir. Politikacılar ise yeniden seçilebilme isteği ile kısa vadeli ve optimal olmayan bu tür politikalar ile bu baskı gruplarının isteklerine cevap vermektedirler. Dolayısıyla özgür, çok partili bir demokrasinin varlığının iktisadi büyümeyi kısıtlaması söz konusu olabilmektedir (Alesina ve Perotti, 1994, s: 352).

Diğer taraftan diktatörler bile devrilmekten korktukları için halklarını memnun etme ihtiyacı duyduklarından, diktatörlüklerde de üretken harcamalardan ziyade bölüşüme dayalı politikaların ön plana çıkabildiği düşüncesi ile Alesina ve Perotti bu iddiaların çürütülebileceğini de vurgulamaktadırlar. Bu durumda Alesina ve Perotti'ye göre, diğer tüm şartlar aynı olduğunda, demokrasi ile büyüme arasında bariz hiçbir ilişki yoktur (Alesina ve Perotti, 1994, s:353).

Büyümenin iktisadi belirleyicileri üzerine yapılan en son ampirik çalışmalarda, demokrasinin büyüme üzerinde ne pozitif ne de negatif etkisinin olduğunu görülmektedir. Helliwell (1992) demokrasinin birinci tanımına dayanan çalışmasında ikna edici olmayan sonuçlara ulaşmıştır (Alesina ve Perotti, 1994, s: 353). Alesina vd. ve Alesina ve Rodrik de benzer

sonuçlara ulaşmışlardır (Alesina vd., 1992, s:17; Alesina ve Rodrik, 1994, s:478).

Alesina ve Perotti, bu ikna edici olmayan sonuçları diktatörlüklerin kendi aralarında özellikleri bakımından homojen olmamalarına bağlamaktadırlar. Örneğin Güney Doğu Asya'daki diktatörlükler büyüme açısından oldukça başarılı iken, Afrika ve Latin Amerika'daki pek çok diktatörlük, büyüme açısından daha az başarılıdır. Demokrasiler ise diktatörlüklere göre kendi aralarında çok daha homojendirler. Demokrasiler, bazı başarısız diktatörlüklerden daha iyi büyüme oranlarına sahip olsalar da birçok başarılı diktatörlükten daha iyi büyüme oranlarına sahip değildirler (Alesina ve Perotti, 1994, s:353).

Demokrasinin ikinci tanımı, toplumun yararlanabildiği kişisel ve iktisadi özgürlüklerin miktarıyla ilgilidir. Demokrasinin birinci tanımında olduğu gibi, kişisel ve iktisadi özgürlükler ile büyüme arasında pozitif ya da negatif bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmak istenen bir konudur. Sermaye hareketliliği, ticaret kısıtlamaları veya iktisadi düzenlemeler, iktisadi özgürlüklerin belirleyicileri olarak ele alındığında, bunlara konulan daha az sayıda engelin büyümeyi arttıracığı açıktır. Alesina ve Perotti, kişisel ve iktisadi özgürlüklerin bir taraftan girişimciliği, piyasa faaliyetlerini ve büyümeyi arttırırken, diğer taraftan daha fazla özgürlüğün bölüşüm üzerinde daha fazla çatışmaya yol açabildiğini ama sonuç olarak kişisel ve iktisadi özgürlüklere sahip bir demokrasinin iktisadi kalkınmayı arttıracığını söylemektedirler. Alesina ve Perotti, Barro'nun (1991), Özler ve Rodrik'in (1992) çalışmalarında ulaştıkları sonuçların da kişisel ve iktisadi özgürlüklerin büyüme ve sermaye birikimine yol açtığını belirttiklerinden söz etmektedirler (Alesina ve Perotti, 1994, s:354).

Sonuç olarak politik istikrar ekonomik büyüme için gerekli koşullardan biridir. Bunun yanı sıra ekonomideki bir bozulma da politik istikrarın bozulmasına yol açabilir. İlişkinin yönünün belirlenmesi bu açıdan önemlidir. Bu çalışmada özellikle politik istikrar ve ekonomik büyüme arasında ilişki Afrika ülkeleri bağlamında incelenecektir. Uzun yıllardır yoksullukla boğuşan, iç savaşların olduğu bir coğrafyada gelir eşitsizliği ve askeri harcamalar da göz ardı edilemez.

2. Literatür

Literatürü iki alt başlıkta incelenmesi uygun olur. Öncelikle hipotezimizin temel başlığı olan politik istikrarsızlık ve büyüme arasındaki literatür gözden geçirildikten sonra gelir dağılımı ve büyüme arasındaki literatüre göz atılacaktır.

2.1. Politik İstikrarsızlık ve İktisadi Büyüme

Politik istikrarsızlık ve büyüme arasındaki ilişkinin ampirik olarak incelendiği çalışmalar iki temel soruya odaklanmaktadır: Birincisi politik

istikrarsızlığın nasıl tanımlandığı sorusudur. İkinci soru ise politik istikrarın mı büyümeyi yoksa büyümenin mi politik istikrarı güçlendirdiği, yoksa politik istikrarın ve büyümenin karşılıklı olarak mı birbirlerini destekledikleri sorusudur (Alesina ve Perotti, 1994, s:355).

Araştırmacılar, politik istikrarsızlığı iki yöntemle tanımlamakta ve ölçmektedirler. Birinci yöntem, “Sosyopolitik İstikrarsızlık Yaklaşımı (SPI)” olarak adlandırılan bir ölçümdür ve politik gösteriler, protestolar, isyanlar, suikast girişimleri gibi olayları tanımlayan bir dizi göstergenin toplanılması ile oluşturulan bir endeks ile ölçülmektedir. İkinci yöntem, hükümetlerin devrilme sıklığına dayanan “Yönetimsel Devir Hızı Yaklaşımı”dır.

Alesina ve Perotti, sosyopolitik istikrarsızlık yaklaşımı (SPI) olarak adlandırılan bu yaklaşım için temel referansın Hibbs (1973) olduğunu belirtmişlerdir. Hibbs (1973) çok sayıda denklemden oluşan geniş kapsamlı çalışmasında, politik istikrarsızlığın büyüme üzerinde negatif veya pozitif hiçbir etkisinin olmadığını bulmuştur (Alesina ve Perotti, 1994,s:355). Venieris ve Gupta, temel bileşenler metodunu sosyopolitik istikrarsızlık endeksi oluşturmak için kullanmışlar ve sosyopolitik istikrarsızlığın tasarruf oranı üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Venieris ve Gupta, 1986,s:882). Özler ve Tabellini, gelişmekte olan ülkelerde politik istikrarsızlık arttıkça, dış borcun da arttığını kanıtlamışlardır (Özler ve Tabellini, 1991,s:20-21). Barro, özel bir endeks yaratmaktan ziyade, darbelerin sıklığı ve politik suikastlerin sayısı gibi iki politik değişkeni yatay kesit büyüme tahminlerine koyarak bunların büyümeyi negatif etkilediklerini bulmuştur (Barro, 1991, s: 432).

Politik istikrarsızlığı açıklamaya yönelik ikinci yaklaşım, “Yönetimsel Devir Hızı” ile ilgilidir. Bu yönetimsel devir hızı ya da yönetimsel istikrarsızlık yaklaşımı, bir hükümetin değişme eğilimini tahmin eden probit tahmini kullanılarak ölçülmektedir. Bu tahminlerdeki bağımsız değişkenler politik değişkenlerden (protestolar, ayaklanmalar, vb.), iktisadi değişkenlerden (geçmiş dönemdeki büyüme, enflasyon oranı, vb.) ve kurumsal değişkenlerden (bir ülkenin demokratik olup olmaması, seçim sisteminin türü, vb.) oluşmaktadır. Bir hükümetin değişme olasılığının yüksek olarak tahmin edilmesi, yönetimsel istikrarsızlığın bir göstergesi olarak görülmektedir.

Alesina ve Perotti, yönetimsel devir hızının büyüme literatüründe kullanılmadan önce Cukierman, Edwards ve Tabellini (1992) tarafından bağımlı değişkenin enflasyon olduğu regresyonlarda politik istikrarsızlığın ölçüsü bir açıklayıcı değişken olarak kullanıldığını ve politik istikrarsızlığın enflasyonu arttırdığı sonucuna ulaştıklarını söylemektedirler (Alesina ve Perotti, 1994, s:356). Alesina ve Perotti ayrıca Edwards ve Tabellini (1991)'nin yönetimsel istikrarsızlığın, istikrarlı olan ülkelere göre daha yüksek borç alımlarına yol açtığını, Goodrich (1991)'in ise gelişmekte olan ülkelerde doğrudan yabancı yatırımların yönetimsel istikrarsızlıktan

olumsuz etkilendiğini ortaya koyduklarını belirtmektedirler (Alesina ve Perotti, 1994, s:356).

Alesina ve Perotti, politik istikrarsızlık, büyüme ve enflasyon arasında karşılıklı bir ilişkinin var olduğundan söz etmektedirler. Yani Alesina ve Perotti'ye göre politik istikrarsızlık, büyüme ve enflasyon arasında eşanlık ve tersine nedensellik durumu söz konusu olmaktadır (Alesina ve Perotti, 1994, s:356).

Londregan ve Poole, yoksulluğun ve düşük büyüme oranlarının hükümetin değişme olasılığını arttırdığını, ancak şaşırtıcı olmakla birlikte hükümetin değişme olasılığının büyümeyi azaltmadığını ispatlamışlardır (Londregan ve Poole, 1990, s:178). Alesina vd., Londregan ve Poole'un yoksulluğun hükümetin değişme olasılığını arttırdığına ilişkin ulaştıkları sonuçları doğrulamakla beraber, Londregan ve Poole'un tersine hükümetin değişme olasılığının yüksek çıkmasının büyümeyi azalttığı sonucuna ulaşmışlardır (Alesina vd., 1992, s:25).

Alesina vd.'den alınan aşağıdaki iki tabloda istatistiksel sonuçlar gösterilmektedir. Tablo 1'de, tüm ülkelerden alınan bir örnekleme hükümet değişimlerinin ortalama sıklığının 0,28, büyük hükümet değişimlerinin sıklığının 0,11 ve askeri darbelerin sıklığının 0,048 olduğu görülmektedir. Askeri darbeler en çok Latin Amerika'da (0,078) ve Afrika'da (0,057) görülmekte, endüstrileşmiş ülkelerin ise neredeyse hiçbirinde görülmemektedir. Latin Amerika'daki hükümet değişimlerinin sıklığı (0,29) dünya ortalamasına yakındır, fakat Latin Amerika büyük hükümet değişimleri sıklığında (0,16) ve askeri darbelerin sıklığında (0,078) dünyanın en yüksek sıklığına sahiptir.

Afrika ülkeleri az sayıda düzenli seçimin yapıldığı otoriter rejimlerdir. Afrika'da, hükümet değişimleri genellikle büyük değişimler şeklinde olmaktadır (0,11). Asya'daki hükümet değişimleri sıklığı dünya ortalamasına (0,30) yakındır fakat büyük hükümet değişimleri sıklığı herhangi bir diğer bölgedekinden daha düşüktür. Endüstrileşmiş ülkeler bir tarafa bırakılırsa, askeri darbelerin sıklığı en düşük Asya'dadır. Bu veriler, Asya'nın otoriter fakat istikrarlı politik rejimlere sahip bir bölge olduğu görüşünü doğrulamaktadır. Hükümet değişiminin olmadığı yıllarda tüm ülkeler için bu oran 2,8% iken, hükümet değişiminin olduğu yıllarda 1,3 %'dir. Askeri darbelerin olduğu yıllar için yıllık ortalama kişi başına GSYİH büyüme oranı -1,3 % ile en düşük düzeyde gerçekleşmiştir (Alesina vd.,1992, s:38).

Yani büyüme oranı hükümet değişiminin olmadığı yıllarda en yüksek, hükümet değişiminin olduğu yıllarda düşük, büyük hükümet değişimlerinin olduğu yıllarda daha düşük ve askeri darbelerinin olduğu yıllarda en düşük düzeydedir.

Alesina ve Perotti'ye göre, yapılmış ampirik çalışmalar şu tabloyu ortaya çıkartmaktadır: Fakir ülkeler politik olarak istikrarsızdırlar. Politik istikrarsızlık, tasarruf ve yatırım isteğini azalttığı için büyümeyi de azaltmaktadır. Bu nedenle fakir ülkeler şiddetli bir döngüye girebilmektedirler. Fakir ülkeler politik olarak istikrarsızdırlar, çünkü bu ülkeler zenginleşmeyi başaramamaktadırlar ve zenginleşmeyi başaramadıkları için de politik olarak istikrarsızdırlar. Alesina ve Perotti'ye göre politik rejimin yapısı (demokrasi veya diktatörlük olması) ve politik istikrarsızlığın büyüme ile ilişkisinden şu iki sonuç ortaya çıkmaktadır: Birincisi büyüme, politik rejimin yapısından (demokrasi veya diktatörlük olmasından) çok fazla etkilenmemektedir. İkincisi, büyüme politik istikrarsızlıktan negatif olarak etkilenmektedir. (Alesina ve Perotti, 1994, s.359).

Yani yapılan ampirik çalışmaların sonuçlarına göre büyüme oranı hükümet değişiminin olmadığı yıllarda en yüksek, hükümet değişiminin olduğu yıllarda düşük, büyük hükümet değişimlerinin olduğu yıllarda daha düşük ve askeri darbelerinin olduğu yıllarda en düşük düzeydedir.

2.2. Gelir Dağılımı ve İktisadi Büyüme

Alesina ve Perotti, gelir dağılımı ve büyüme arasındaki ilişkiyi büyümeden gelir dağılımına doğru olan bağlantılardan ziyade gelir dağılımından büyümeye doğru olan bağlantılara odaklanarak ele almaktadırlar. Ayrıca gelir dağılımından büyümeye doğru olan iktisadi bağlantılar yerine politik bağlantılara odaklanarak "mali kanal" ve "politik istikrarsızlık kanalı" olarak iki politik bağlantıdan söz etmişlerdir (Alesina ve Perotti, 1994, s:359).

Alesina ve Perotti'ye göre "mali kanal", hükümet harcamaları ve vergilendirme düzeyinin, seçmen tercihleri açısından temel belirleyicinin gelir olduğu bir seçim sürecinin sonunda belirlenmesini ifade etmektedir. Alesina ve Perotti'nin makalesindeki teorik çerçeveye göre, fakirler ya daha düşük bir vergi oranını ödeyeceklerdir ya da hükümet harcamalarından orantısız bir biçimde yararlanacaklardır. Bu nedenle gelir eşitsizliğinin olduğu bir toplumda, seçmenlerin çoğunluğunu oluşturan fakir seçmenler yatırımları ve dolayısıyla büyümeyi engelleyecek yüksek vergilendirme lehine oy vermektedirler (Alesina ve Perotti, 1994, s:360-362). Alesina ve Rodrik (1994), Bertola (1993) ve Persson ve Tabellini (1994)'nin mali kanal hakkında makaleleri bulunmaktadır. Bu üç çalışmanın özünde bazı farklılıklar bulunmasına rağmen, her üç çalışma da ortak bir yapıya sahiptir: Her üç makale de ekonomik bir mekanizmaya ve politik bir mekanizmaya sahiptir. Ekonomik mekanizma, maliye politikasının (vergilendirme ve hükümet harcamalarının) büyüme üzerindeki etkilerini tanımlarken, politik mekanizma gelir dağılımının maliye politikasını seçim süreci yoluyla nasıl belirlediğini açıklamaktadır. Bu üç çalışma ele aldıkları hükümet harcaması açısından farklıdırlar. Alesina ve Rodrik'in makalesinde kamu yatırımlarından, Bertola'nın makalesinde sermayeden işgücüne doğru

yeniden bölüşümden, Persson ve Tabellini'nin makalesinde ise yeniden bölüşüm açısından transfer harcamalarından söz edilmektedir. Bu üç makaledeki ortak vurgu, hükümet harcamalarının miktarı arttığında vergilerin de artacağı ve vergilerdeki artışın sermaye üzerinden alınan vergi sonrası sermayenin marjinal ürününü azaltarak sermaye birikimini ve dolayısıyla büyüme oranını azaltacağıdır.

Alesina ve Rodrik'in makalelerindeki ekonomik mekanizma, kamu yatırımının sermaye geliri üzerinden alınan vergi ile finanse edilmesi şeklindedir. Bu yüzden vergiler daha fazla kamu yatırımını finanse edebilmek için artırıldığında, özel sermaye yatırımlarından vergilendirme sonrası kalan kısım azalmakta, bu da ekonomideki yatırım oranının ve büyüme oranının azalmasına neden olmaktadır. Politik mekanizmaya göre ise bir bireyin sermaye gelirinin toplam gelirin oranı arttıkça, bireyin kamu yatırımlarından elde edeceği fayda karşılığında ödemesi gereken fiyat yükselmekte ve bireyin tercih ettiği vergi oranı düşmektedir (Alesina ve Rodrik,1994, s:466).

Alesina ve Rodrik'in makalesindeki ekonomik ve politik mekanizmalar bir arada ele alınırsa, ortanca seçmenin sermaye gelirinin toplam gelirin oranı arttıkça, seçim süreci sonucunda seçilen vergi oranı düşmekte, yatırım ve de büyüme oranı artmaktadır. Çünkü ortanca seçmen teoremine göre, seçmenler vergi oranı için oy verdiklerinde, ortanca seçmen tarafından tercih edilen vergi düzeyi diğer istenilen vergi oranlarına galip gelmektedir. Gelir dağılımı açısından ele alındığında, eğer ortanca seçmenin geliri, ortalama gelire sahip seçmenin gelirinden düşük ise denge vergi oranı yükselmekte, yatırım ve büyüme oranı düşmektedir. Dolayısıyla, Alesina ve Rodrik'in modeli, gelirdeki eşitsizlik ile büyüme arasında ters bir ilişki olduğunu ifade etmektedir (Alesina ve Rodrik,1994, s:477). Gelir eşitsizliği ve büyümenin ters ilişkili olduğunu gösteren güvenilir başka ampirik çalışmalar da bulunmaktadır.

Forbes (2000) "American Economic Review" da yayınlanan makalesinde bütün bu negatif ilişki görüşlerinin aksine Perotti (1996)'da kullanılan modeli kullanarak yaptığı panel veri analiziyle ekonomik eşitsizlik ve büyüme arasında pozitif yönlü bir ilişki bulmuştur. Forbes (2000) bulunan sonucun aynı zamanda verinin yapısına da bağlı olduğuna dikkat çekmiştir. 1995-2000 arası yapılan çeşitli çalışmalarda (Perotti, 1996; Alesina ve Perotti, 1994; Birdsall vd., 1995; Deininger ve Squiere, 1998; Levine ve Renelt, 1992; Barro ve Sala-i Martin, 1995; Caselli vd., 1996) farklı değişkenler ve veri kullanılarak yapılan ekonometrik tahminlerde OLS sonuçları negatif ilişki verirken panel veri analiziyle yapılan tahminler aynı data seti için pozitif sonuç vermiştir (Forbes, 2000).

Bertola'nın makalesindeki ekonomik mekanizma ise farklıdır: Sermaye gelirleri üzerinden alınan vergiler, altyapı yatırımları için değil, gelirini emeği ile kazanan ajanlara dağıtılarak yeniden bölüşüm amacı ile

kullanılmaktadır. Yüksek oranlı vergilendirme, Alesina ve Rodrik'in makalesindeki benzer sonuçlar vermektedir. Yani yüksek oranlı vergilendirme, yatırımcının sahip olduğu sermayenin vergi sonrası marjinal ürününü dolayısıyla da yatırımları ve büyümeyi azaltmaktadır. Bertola'nın makalesindeki politik mekanizma da Alesina ve Rodrik'in makalesindeki benzer sonuçları vermektedir. Bireyin sermaye gelirinin emek gelirine oranı arttıkça, bireyin sermaye üzerinden alınan oransal bir vergiden dolayı kaybı artmaktadır. Dolayısıyla seçim süreci sonucunda seçilen vergi oranı, ortanca seçmenin sermaye gelirinin emek gelirine oranının yine negatif bir fonksiyondur. Bertola'nın makalesinde de politik ve ekonomik mekanizmaların bir araya getirilmesi, Alesina ve Rodrik'in makalesindeki benzer sonuçları vermektedir. Ortanca seçmenin sermaye gelirinin emek gelirine oranı yükseldikçe, vergi oranı düşmekte ve ekonominin büyüme oranı yükselmektedir (Bertola,1993, s:1196-1197).

Persson ve Tabellini de yeniden bölüşüm politikalarının etkilerini incelemişlerdir ve zenginlerden fakirlere doğru bir yeniden bölüşüme odaklanmışlardır. Ekonomik mekanizmaya göre, vergiler gelire orantılıdır ve vergi gelirleri tüm ajanlara götürü olarak yeniden dağıtılmaktadır. Yüksek vergilendirme, beşeri sermayeye yatırım yapmayı engellemekte ve dolayısıyla büyümeyi azaltmaktadır. Politik mekanizmaya gelince, vergiler götürü olarak yeniden dağıtıldığı için fakir seçmenler vergilerde nispeten küçük bir kısmı ödemektedirler fakat zengin seçmenler ile aynı faydayı elde etmektedirler. Bu, birey tarafından tercih edilen vergi oranının bireyin geliri ile ters orantılı olması anlamına gelmektedir. Yani tercihler seçim süreciyle toplandığı zaman, ortanca seçmen ortalamaya göre daha fakir ise diğer iki çalışmada olduğu gibi daha yüksek vergi oranı ve yine düşük yatırım ve büyüme ortaya çıkmaktadır (Persson ve Tabellini,1994, s: 601).

Persson ve Tabellini, ayrıca gelir eşitsizliğinin büyüme üzerindeki etkisinin demokrasilerde demokrasinin olmadığı yönetimlere göre daha güçlü olduğu sonucuna da ulaşmışlardır (Persson ve Tabellini, 1994,s:613). Alesina ve Perotti, Clarke (1993), Easterly ve Rebelo (1993)'nun ise demokrasilerde ve diktatörlüklerde görülen gelir eşitsizliğinin büyüme üzerindeki etkileri arasında anlamlı farklar olmadığı sonucuna vardıklarını belirtmektedirler (Alesina ve Perotti, 1994, s: 364).

Gelir eşitsizliği ve büyümenin ters ilişkili olduğunu gösteren güvenilir başka uygulamalı çalışmalar da bulunmaktadır. Ancak teoride belirtilen mali kanal ve politik istikrarsızlık kanallarının hangisinin gelir eşitsizliği ile büyümeyi ilişkilendirdiğinin ampirik olarak da araştırılması gerekmektedir.

Alesina ve Rodrik'in makalesindeki ekonometrik tahminde 1960-1982 yılları arası için seçilmiş ülke gruplarındaki gelir dağılımı ve büyüme arasındaki ilişki incelenmiştir. Bağımlı değişken olarak ortalama yıllık kişi başına büyüme oranı, bağımsız değişkenler olarak ise GSYİH, ilköğretime katılma oranı, gelirin Gini katsayısı, toprak bölüşümünün Gini katsayısı, demokrasi

ve toprak bölüşümünün Gini katsayısını birleştiren bir etkileşim değişkeni ve gölge değişken olarak demokrasi değişkenleri kullanılmıştır. Gelir ve zenginlik bölüşümündeki eşitsizliğin ölçüsü olarak kullanılan gelirin Gini katsayısı ve toprak bölüşümünün Gini katsayısının önündeki katsayılar, gelir eşitsizliğinin artmasının büyümeyi azaltacağı şeklindeki teori ile tutarlıdır. Bu regresyonda, GSYİH ve ilköğretime kaydolma oranı kontrol değişkenler olarak kullanılmıştır ve bunların katsayıları sırasıyla negatif ve pozitif olarak beklenen işaretlere sahiptirler. Ayrıca demokrasi ve toprak bölüşümünün Gini katsayısı arasındaki etkileşim için bir terim yer almaktadır. Bu terim, gelir eşitsizliğini maliye politikasına bağlayan seçim mekanizmasını ifade eden mali kanalın bir göstergesidir. Bu etkileşimli terime ait katsayının anlamsız olması, mali kanalın büyüme üzerindeki etkisinin reddedilmesi olarak yorumlanmalıdır. Ayrıca Alesina ve Rodrik'in regresyonu demokrasiler ve diktatörlükler arasında gelir eşitsizliğinin büyüme üzerindeki etkileri açısından hiçbir farkın olmadığını söylemektedir (Alesina ve Rodrik, 1994, s:481-482). Sonuç olarak Alesina ve Rodrik'in ulaştıkları bu regresyon sonuçları, seçim mekanizması ile birlikte mali kanalın büyüme üzerindeki etkisinin reddedilmesi olarak yorumlanmalıdır.

Mali kanalın araştırılması, gelir dağılımından etkilenen ve sonunda büyümeyi etkileyen bir maliye politikası değişkeninin ortaya konulmasını gerektirmektedir. Buradaki zorluk, yeniden bölüşümü sağlayacak politika araçlarının ülkeler arasında ve değişik dönemlerde değişiklik sergilemesidir. Alesina ve Perotti 1994'te yaptıkları "The Politics of Growth: A Survey" isimli çalışmalarında, gelir dağılımı ve büyüme arasındaki bağ olarak "transferleri" maliye değişkeni olarak göz önüne aldıklarını ancak ulaştıkları sonuçların, teori açısından oldukça umut kırıcı olduğunu, transferlerin büyüme ile ilişkisinin negatif ve anlamsız çıktığını söylemektedirler. Ulaştıkları bu sonuçlar, hem demokrasiler için hem de demokrasinin olmadığı diğer ülke örneklerini kapsamaktadır. Bu hayal kırıklığı yaratıcı sonucun ortaya çıkmasının ise doğrudan transferlerin yeniden bölüşümü sağlayan tek ve en önemli kanal olmamasından kaynaklanabildiğini ifade etmektedirler. Çünkü kademeli vergi sistemi, gelir vergilerinin oranları, mülkiyet vergileri, kamu harcamalarının kompozisyonu yeniden bölüşümü sağlayan pek çok kanaldan sadece bazılarıdır. Alesina ve Perotti, Salai Martin (1992)'in ise transferlerin büyüme ile negatif ilişkili olmaktan ziyade pozitif ilişkili olduğu sonucuna ulaştığını belirtmektedirler (Alesina ve Perotti, 1994, s:365).

Alesina ve Rodrik'in ulaştıkları sonuçlar seçim mekanizması ile birlikte mali kanalın büyüme üzerindeki etkisinin reddedilmesi olarak yorumlanmalıdır. Alesina ve Perotti 1994'te yaptıkları "The Politics of Growth: A Survey" isimli çalışmalarında, gelir dağılımı ve büyüme arasındaki bağ olarak "transferleri" maliye değişkeni olarak göz önüne aldıklarını ancak ulaştıkları sonuçların, teori açısından oldukça umut kırıcı olduğunu, transferlerin büyüme ile ilişkisinin negatif ve anlamsız çıktığını söylemektedirler.

Ulaştıkları bu sonuçlar, hem demokrasiler için hem de demokrasinin olmadığı diğer ülke örneklerini kapsamaktadır. Sonuç olarak yapılan araştırmalarda, mali kanalın büyüme üzerindeki etkisi hakkındaki sonuçlar ikna edici değildirler. Bazı negatif ve pozitif sonuçlar bulunmaktadır.

Alessina ve Perotti'ye göre mali kanal dışında gelir dağılımı ve büyümeyi ilişkilendiren diğer mekanizma politik istikrarsızlık kanalıdır. Politik istikrarsızlık kanalı, toplumsal huzursuzluk üzerinde gelir eşitsizliğinin etkisini vurgulamaktadır. Politik istikrarsızlık kanalı, iki bağlantıyı vurgulamaktadır: Birinci bağlantı, gelir dağılımından politik istikrarsızlığa doğrudur, ikinci bağlantı ise politik istikrarsızlıktan büyümeye doğrudur. Sonuçta yoksul vatandaşlardan oluşan geniş kitlenin ortaya çıkarabileceği kitlesel şiddet ve iktidarı illegal yolla ele geçirme durumu gelir dağılımını daha adaletsiz yapabilir. Buradaki temel düşünce, gelir dağılımı daha adaletsiz, gelir eşitsizliği daha yüksek olan ülkelerin politik açıdan daha istikrarsız ülkeler olduğu ve daha önce belirtildiği gibi politik istikrarsızlığın büyüme üzerinde olumsuz etkilerinin olduğudur (Alesina ve Perotti, 1994, s:362). Alesina ve Perotti, politik istikrarsızlık kanalını araştırmak için siyasi suikastlerin sayısı, kitlesel şiddet, öldürülen insan sayısı, askeri darbelerin sayısı ve demokratik yönetimi ifade eden bir gölge değişkene temel bileşenler metodunu uygulayarak sosyopolitik istikrarsızlık endeksini (SPI) oluşturmuşlar (Alesina ve Perotti, 1993, s.4-6). SPI'nun mali kanala göre gelir eşitsizliğinin büyüme üzerindeki etkisini açıklamakta daha başarılı olduğunu söylemektedirler (Alesina ve Perotti, 1994, s:368).

3. VERİ

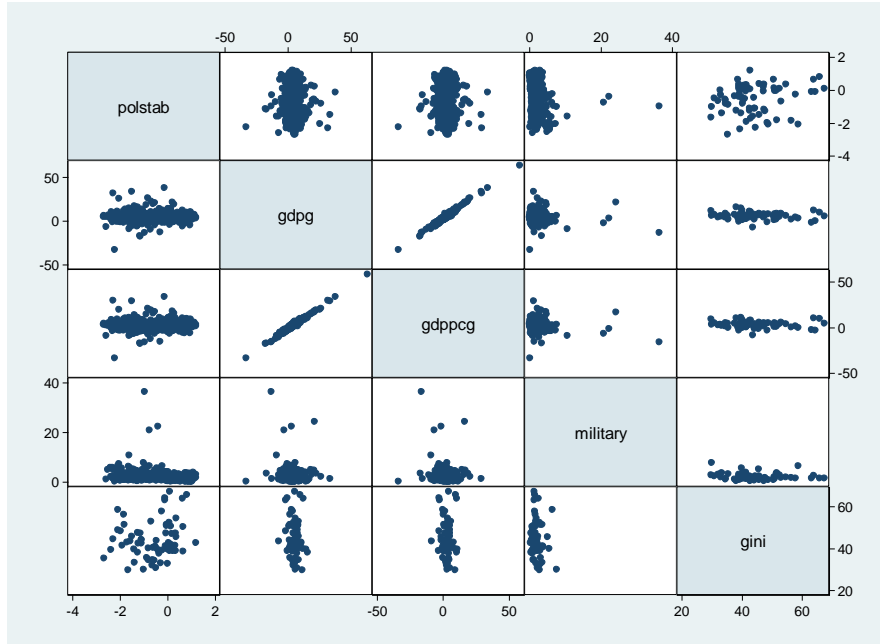
Dünya Bankasının (World Bank) Dünya Gelişmişlik Göstergelerinden (World Development Indicators) olan Afrika Gelişmişlik Göstergelerinden (Africa Development Indicators) veri elde edilmiştir. Afrika kıtasında bulunan 54 ülkenin 2000-2011 yıllarına ait veriler kullanılmıştır. Politik istikrar (POLSTAB), ekonomik büyüme için GSYİH büyüme (GDPG) ve kişi başına GSYİH büyüme (GDPPCG), askeri harcama (MILITARY) ve ekonomik eşitsizlik için Gini Katsayısına (GINI) ait özet istatistikler Tablo 1'de verilmiştir. Politik istikrarsızlık -3.3 ile 1.1 arasında değerler alırken ortalaması -0.5'tir. Afrika ülkeleri bu 12 yıllık dönemde GSYİH'ları ortalama %4.7 büyürken kişi başına GSYİH'ları %2.3 büyümüşür. Askeri harcamaların GSYİH içindeki payı %0.08 ile %36 arasında değişmektedir. Bu ülkeler için Gini katsayısı da %29 ile %67 arasındadır. Değişkenlere ait serpmme grafikte Grafik 1'de görülebilir. Hem Grafik 1'den hem de elde edilen korelasyon değerlerine göre GDPG ve GDPPCG haricinde korelasyon ilişkisi bulunan değişken yoktur. Bütün değişkenler nominal değerler yerine oransal (%) olarak kullanıldığından dolayı aralarında korelasyon olması beklenmemektedir.

Tablo 1: Özet İstatistik Tablosu

Değişken	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
POLSTAB	583	-.5347879	.9378859	-3.320775	1.188429
GDPG	608	4.682374	5.761791	-32.83211	63.37988
GDPPCG	621	2.341418	5.389211	-33.74606	58.26584
MILITARY	501	2.232629	2.586739	.0897208	36.40299
GINI	77	44.19208	8.443447	29.83	67.4

Grafik1: Değişkenler Arası Serpme Grafik

4. AMPİRİK ANALİZ

Politik istikrar, ekonomik büyüme ve gelir dağılımı eşitsizliği arasındaki ilişkiyi incelemek için öncelikle birim kök testleriyle değişkenlerde birim kökün olup olmadığı bunun sonucuna bağlı kointegrasyon testi ve son olarak da bu değişkenler arasındaki ilişkiyi anlamak için Granger Nedensellik testi yapılacaktır. Makalenin ana hipotezini test etmek için Granger Nedensellik testi yapılmadan önce panel veri setlerinin testinde kullanılan ortak birim kök süreci varsayan Levin, Lin ve Chu (2002) ile bireysel birim kök süreci varsayan Im, Pesaran ve Shin (2003) testleri yapılacaktır. Tablo 2’de bu iki teste ait test sonuçları özetlenmiştir. İki test sonucuna göre de verilerin hiçbirinde birim kök bulunmamaktadır.

Tablo 2: Birim Kök Testleri

	Gözlem Sayısı	H ₀ : Birim Kök (ortak birim kök süreci)	Levin, Lin & Chu (2002)	H ₀ : Birim Kök (bireysel birim kök süreci)	Im, Pesaran & Shin (2003)
		İstatistik	Olasılık**	İstatistik	Olasılık**
GDPG	516	-7.85981	0.0000	-13.9798	0.0000
GDPPCG	552	-9.00030	0.0000	-14.8899	0.0000
MILITARY	275	-8.62534	0.0000	-8.88970	0.0000
POLSTAB	539	-10.4452	0.0000	-14.1963	0.0000
GINI	yetersiz				

** Olasılıklar asimptotik normallik varsayımı altında hesaplanmıştır.

Politik istikrar (POLSTAB), Gayrisafi Yurtiçi büyüme (GDPG), kişi başına Gayrisafi Yurtiçi büyüme (GDPPCG), askeri harcama (MILITARY) ve Gini Katsayısına (GINI) ait karşılıklı Granger Nedensellik testi sonuçları Tablo 3’de özetlenmektedir. Politik istikrar ve ekonomik büyüme arasında tek yönlü ekonomik büyümeden politik istikrara doğru bir ilişki vardır. Politik istikrar, gelir dağılımı ve askeri harcamaları etkilemektedir. Askeri harcamalardaki değişimde ekonomik büyümeyi etkilemektedir. Politik istikrarın ekonomik büyümeyi etkilemesi askeri harcamalar yoluyla olmaktadır.

Tablo 3: Granger Nedensellik Test Sonuçları

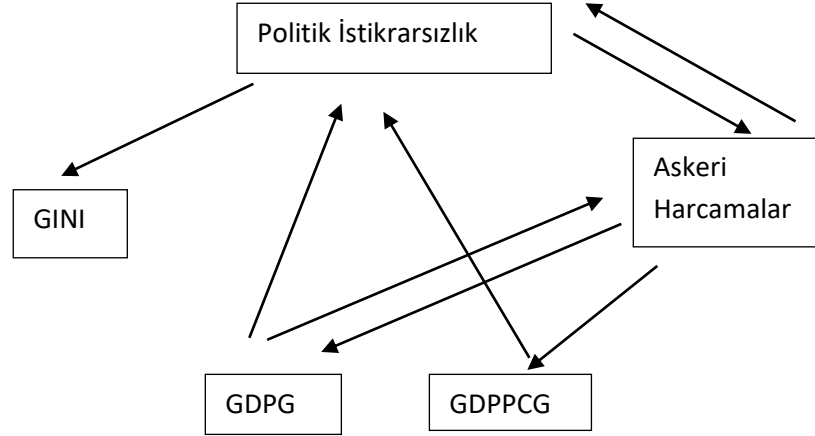
Hipotez	Gözlem Sayısı	F-İstatistiği	Olasılık
POLSTAB, GDPG’un Granger nedeni değildir.	472	2.09631	0.1241
GDPG, POLSTAB’ın Granger nedeni değildir.		4.26692	0.0146
POLSTAB, GDPPCG’nin Granger nedeni değildir.	502	2.55350	0.0788
GDPPCG, POLSTAB’ın Granger nedeni değildir.		4.47243	0.0119
POLSTAB, GINI’nin Granger nedeni değildir.	539	28.8192	1.E-12
GINI, POLSTAB’ın Granger nedeni değildir.		0.76136	0.4675
GINI, GDPG’nin Granger nedeni değildir.	275	2.16803	0.1164
GDPG, GINI’nin Granger nedeni değildir.		0.32102	0.7257
GINI, GDPPCG’nin Granger nedeni değildir.	275	1.80568	0.1663
GDPPCG, GINI’nin Granger nedeni değildir.		0.22237	0.8008
POLSTAB, MILITARY’nin Granger nedeni değildir.	643	0.00000	0.0000
MILITARY, POLSTAB’ın Granger nedeni değildir.		0.00000	0.0000
MILITARY, GDPG’nin Granger nedeni değildir.	472	4.19558	0.0156
GDPG, MILITARY’nin Granger nedeni değildir.		3.47838	0.0317
MILITARY, GDPPCG’nin Granger nedeni değildir.	502	2.95243	0.0531
GDPPCG, MILITARY’nin Granger nedeni değildir.		2.38864	0.0928
MILITARY, GINI’nin Granger nedeni değildir.	250	0.32146	0.7254
GINI, MILITARY’nin Granger nedeni değildir.		1.50236	0.2246

5. Sonuç

Bu makaledeki temel amaç politik istikrarsızlık, gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi Afrika ülkeleri bazında analiz etmektir. Bu amaçla Granger Nedensellik testi yapılmıştır. Bu test sonucunda bulunan olgular Grafik 2’de özetlenmektedir.

Grafik 2: Sonuçların Değerlendirilmesi

Sonuç olarak politik istikrarsızlık doğrudan ekonomik büyümeyi etkilememektedir. Politik istikrarsızlık asıl olarak gelir dağılımını bozmasının yanı sıra askeri harcamalardaki büyümeyi doğrudan etkilemektedir. Askeri harcamalardaki bozulma da ekonomik büyümeyi etkilemektedir. Özetle politik istikrarsızlık askeri harcamalar yoluyla ekonomik büyümeyi etkilemektedir. Ekonomik büyüme ile politik istikrarsızlık arasında tek yönlü ekonomiden politik istikrarsızlığa doğru bir ilişki bulunmaktadır. Politik istikrarsızlık ekonomik büyümeyi askeri harcamalar üzerinden etkilerken ekonomik büyüme politik istikrarsızlığı doğrudan etkilemektedir.

Kaynakça

- Alesina, A., Ozler, Ş., Roubini, N. Swagel, P. (1992). Political Instability and Economic Growth. NBER Working Paper, 4173.
- Alesina, A., Roberto, P. (1993). Income Distribution, Political Instability, and Investment. NBER Working Paper, 4486.
- Alesina, A., Rodrik, D., (1994). Distributive Politics and Economic Growth. Quarterly Journal of Economics, 10(2), 465-490.
- Alesina, A., Perotti, R. (1994). The Political Economy of Growth: A Critical Survey of the Recent Literature. World Bank Economic Review, 8(3) 351–371.

- Barro, R. J. (1991) Economic Growth in a Cross-Section of Countries. *Quarterly Journal of Economics*, 106(2), 407-444.
- Barro, Robert J. ve Sala-i-Martin, X. (1995). *Economic Growth*. New York: McGraw-Hill.
- Bertola, G. (1993). Market Structure and Income Distribution in Endogenous Growth Models. *American Economic Review*, 83(5), 1184-1199.
- Birdsall, N., Ross, D., R., Sabot, R. (1995). Inequality and Growth Reconsidered: Lessons from East Asia. *World Bank Economic Review*, 9(3), 477-508.
- Caselli, F., Esquivel, G., Lefort, F. (1996, September). Reopening the Convergence Debate: A New Look at Cross-Country Growth Empirics. *Journal of Economic Growth*, 1(3), 363-389.
- Deininger, K., Squire, L. (1998, December). New Ways of Looking at Old Issues: Inequality and Growth. *Journal of Development Economics*, 57(2), 259-287.
- Forbes, K. J. (2000). A Reassessment of the Relationship between Inequality and Growth, *American Economic Review*, 90(4), 869-897.
- Levin, A., Lin, C.F. ve Chu (2002). Unit root tests in panel data: Asymptotic and finite-sample properties, *Journal of Econometrics*, 108 (1), 1-24.
- Levine, R., E., Renelt, D. (1992, September). A Sensitivity Analysis of Cross-Country Growth Regressions. *American Economic Review*, 82(4), 942-963.
- Londregan, J. B., Poole, K., T. (1990). The Coup Trap, and The Seizure of Executive Power. *World Politics*, 42(2), 151-183.
- Im, K.S., Pesaran, M.H. ve Shin, Y. (2003) Testing for Unit Roots in heterogeneous Panels. *Journal of Economics*. 115:53-74
- Ozler, S., Tabellini, G. (1991). External Debt and Political Instability. NBER Working Paper 3772.
- Perotti, R. (1996). Growth, Income Distribution and Democracy. *Journal of Economic Growth*, 1(2), 149-187.
- Persson, T., Tabellini, G. (1994). Is Inequality Harmful for Growth? Theory and Evidence. *The American Economic Review*, 84(3), 600-621.
- Venieris, Y., Gupta, D. (1986). Income Distribution and Socio-Political Instability as Determinants of Savings: A Cross-Sectional Model. *Journal of Political Economy* 96, 873-883.

